

# Vilkår om misbrugsbehandling efterleves ikke

**[Fordømt]** En del af de domme, der afsiges i forhold til udviklingshæmmede, indeholder vilkår om misbrugsbehandling. Men der findes ikke nogen misbrugsbehandling, der matcher gruppen. Fagfolk finder det problematisk for både den dømte og samfundet, at retssystemet afstikker vilkår, der bygger på tilbud, som ikke eksisterer.

Det er uhyre vanskeligt at afvæne og behandle udviklingshæmmede med alkohol- eller stofmisbrug. For domsanbragte kan det have den konsekvens, at de ikke kan efterleve vilkår om behandling, hvis det følger med dommen. Der er akut behov for både ændring af loven og udvikling af behandlingsmetoder, siger fagfolk.

Kirsten Larsen, som er forstander for Behandlingscentret Hammer Bakker i Vodskov ved Aalborg, har jævnligt problemet inde på livet.

Behandlingscentret har plads til 13 klienter, heraf flere med dom, og det er en velkendt problematik, at mange oveni deres mentale retardering har et misbrug.

- Vi oplever, at målgruppen har ændret sig. Langt flere end tidligere har misbrug, og det er både alkohol, hash og stoffer, fortæller Kirsten Larsen, som også ser, at forbruget af alkohol eller stoffer påvirker en afdeling.

- Det kan have en indvirkning på de andre klienter. En af vores bekymringer er, at den stærke klient kan presse en svag til at gøre ham eller hende tjenester.

På behandlingscentret er det den pædagogiske adfærdsbehandling, som er i fokus. Men er klienten påvirket af stoffer eller beruset, kan han ikke nås, og det gør behandlingsarbejdet yderst vanskeligt, hvis ikke helt umuligt.

- Vores udredning og den pædagogiske indsats er kerneydelsen, men misbrugsbehandling er ikke en del af vores behandlingstilbud, og vi har heller ikke kompetencerne til det.

## Ingen kognitiv indsigt

Kirsten Larsen skal i princippet henvise klienten ambulantly til den kommunale misbrugsbehandling. Men det er ikke et reelt tilbud til hendes klienter, mener hun.

- Den standardiserede misbrugsbehandling baserer sig på frivillighed og motivation. Du skal kunne indgå i en behandlingsalliance og have kognitiv indsigt. Men det kan udviklingshæmmede ikke. Har de trang til stoffer, skal det være her og nu. Og så er der stort set ingen barriere eller låste døre for at finde ud i misbrugsmiljøet og skaffe sig det, uanset dom eller vilkår, siger forstanderen, som oplever, at udviklingshæmmede er efterladt i et ingenmandsland.

For nylig fik behandlingscentret en klient med dom anbragt, men opholdet på Hammer Bakker var kort. Han rømmede konstant for at komme ind til Aalborg for at skaffe sig stoffer og havde et utal af kriminelle forhold i kølvandet.

- Han var stærkt behandlingskrævende, men hans misbrug gjorde, at det var svært at få hul igennem. Da vi hverken havde beføjelser til at holde fysisk på ham eller låse døren, kunne vi ikke holde på ham. Så han kom på Kofoedsminde på Lolland. De har ikke nødvendigvis bedre forudsætninger for at behandle ham, men de kan låse døren, og det er det, der skal til for at overholde vilkåret om afrusning, siger Kirsten Larsen.

## Domme kan blive forlænget

Der findes ikke et præcist tal på antallet af domfældte, der har misbrug af enten stoffer eller alkohol. NDU lavede i 2005 en undersøgelse blandt 240 domfældte udviklingshæmmede, som viste, at mindst 25 procent havde misbrugsproblemer. En knapt 10 år gammel undersøgelse lavet af det daværende Udviklings- og Formidlingscenter Øst viste, at cirka seks procent af udviklingshæmmede generelt havde et misbrug. Det svarer til antallet i resten af befolkningen. Den alt afgørende forskel på de svagt begavede og resten af befolkningen er dog adgangen til behandling

for misbruget. For den er stort set ikke til stede for de udviklingshæmmede, lyder det samstemmende fra jurister og praktikere, *NDU-nyt* har talt med.

Bostederne kan fortælle om misbrugere, som kan terrorisere et bosted, når de kommer fulde eller skæve tilbage fra bytur. De presser svagere beboere for penge eller til at hente stoffer, hvis de selv har indskrænket udgang. De truer personalet med tæsk og er uden for pædagogisk rækkevidde, når de er påvirkede af rusen. Motivation til afvæning eller behandling for misbruget er en by i Rusland. Det samme gælder tilbud og metoder, som matcher målgruppen. Og personalet står afmægtige tilbage.

Dømte udviklingshæmmede med vilkår om alkohol- eller stofbehandling kan ikke efterleve deres vilkår, når de ikke får behandling. Konsekvensen er, at dommene kan blive forlænget. Hertil skal lægges risikoen for ny kriminalitet som følge af rusen – eller for at opnå den.

## Gruppen er svigtet

Det er uhyre forstemmende, når pædagogikken ikke rækker, og når systemet svigter, mener pædagog Hans Jakobsen. Han er tidligere afdelingsleder på Behandlingscentret Hammer Bakker og i dag pædagogisk konsulent på Sølund. Igenem årene har han været vidne til flere behandlingsforløb med domsanbragte udviklingshæmmede, hvor misbruget har spillet en stor og negativ rolle.

- Det er min opfattelse, at mange pæagoger arbejder autodidakt, fordi de mangler viden og erfaring – de prøver sig simpelthen frem på bedste vis. Men selv om der står i dommen, at de domfældte skal i behandling, har det ingen effekt og så kommer afmagten. Fandtes der en anvendelig metode og den fornødne hjælp og støtte

### Dømte udviklingshæmmede med vilkår

**Statsadvokaten for Nord- og Østjylland:** 8 sager med vilkår om misbrugsbehandling (71 sager i alt)

**Statsadvokaten for Syd- og Sønderjylland:** 13 sager med vilkår om misbrugsbehandling (99 sager)

**Statsadvokaten for Viborg:** 17 sager med vilkår om misbrugsbehandling (94 sager)

**Statsadvokaten for Nordsjælland og København Vestegn:** 5 sager med vilkår om misbrugsbehandling (35 sager)

**Statsadvokaten for København og Bornholm:** 1 sag med vilkår om misbrugsbehandling (antal verserende sager ikke oplyst)

**Statsadvokaten for Midt-, Vest- og Sydsjælland, Lolland og Falster:** 6 sager med vilkår om misbrugsbehandling (42 sager)

Kilde: Statsadvokaterne, maj 2010

Udviklings- og formidlingscenter Øst, nu integreret under Servicestyrelsen igangsatte i 2003-2006 et udviklingsprojekt om udviklingshæmmede og misbrug. Projektet resulterede i en række metodehæfter, pjecer, hjemmeside og konference om problemstillingen. Desuden blev der lavet en række anbefalinger om blandt andet forebyggelse, behandling og sektoransvar.

'For tossede til behandling' hedder en lille film, der er produceret for Servicestyrelsen, og som sætter fokus på årsager til misbrug blandt udviklingshæmmede og problematiserer de barrierer, udviklingshæmmede møder i systemet. Dele af filmen kan ses på hjemmesiden eller bestilles. <http://uhmisbrug.servicestyrelsen.dk>

ULF (Udviklingshæmmedes Landsforbund) har siden 2009 haft fokus på alkohol. Politisk rådgiver Jane Jensen fortæller:

- Når vi er samlet 70-80 personer på vores kurser, kan vi se, at mange er på antabus. Vi har en fornemmelse af, at problemet generelt er større hos os end blandt den almindelige befolkning. Vi har også erfaret, at der ikke er den samme hjælp at hente. Ud fra de erfaringer har vi arbejdet på at synliggøre problemet og fortælle, hvordan det er lykkedes for andre at komme ud af misbruget.

fra en kompetent samarbejdspartner, ville klienterne og deres adfærd ikke være så dominerende. Det vil også reducere personalets frustrationer, mener Hans Jakobsen.

### Ofte længere domme

Det er dommeren, der på baggrund af anklagemyndighedens påstand afgør, om der skal følge et vilkår med i den udviklingshæmmedes foranstaltningsdom. *NDU-nyts* rundspørge til statsadvokaturen i Danmark viser, at det er sket i knap 15 procent af de verserende sager. Hvis et vilkår ikke kan efterleves, kan dommen som udgangspunkt ikke lempes eller ophæves.

Susanne Baymler Bonde, jurist i Aalborg Kommune og medforfatter til *NDU's* håndbog om lovregler vedrørende sigtede og domfældte udviklingshæmmede, siger, at man skal være opmærksom på, hvordan et vilkår bliver effektueret.

- Et vilkår om misbrugsbehandling kan være et fornuftigt redskab, og enkelte domfældte kan hjælpes med et vilkår, hvis de er tilpas autoritetstro. Altså hvor det nytter at sige til den domfældte, at 'tager du ikke imod tilbuddet om behandling og følger den, må tilsynsmyndigheden skrive til statsadvokaten, at domsvilkåret ikke bliver overholdt'. Men det gælder som sagt kun over for få. Den, som ikke lader sig overtale, vil ofte opleve, at domsperioden varer længere som følge af uhensigtsmæssig adfærd, fortæller Susanne Baymler Bonde.

- Hvordan skal man motivere en udviklingshæmmede med et funktionsniveau som et barn, men med en selvbestemmelsesret som et voksent menneske til at blive inden for bostedets matrikel, når trangten til alkohol eller stof bliver stærk nok? Det er jo så let som at klø sig i nakken at gå ud, når døren ikke er låst. Også selv om personalet skal forsøge at hindre en rømning, hvis vedkommende er domsanbragt. Men vil han ud, kommer han det. Eksempelvis via et nedløbsrør. Set i det lys virker et vilkår jo meningsløst, mener Susanne Baymler Bonde. Hun efterlyser, at kommuner og regioner udarbejder andre behandlingsmetoder, der virker på målgruppen, som ikke kan profitere af de gængse metoder.

### Loven fungerer ikke

En af lovens markante kritikere er statsad-

vokatassessor Anne Birgitte Sturup, der i offentligheden er kendt som en anklager, der ofte tager spektakulære sager, som involverer psykisk ustabile gerningsmænd. Hun har stor erfaring med sager, hvor den sigtede blev erklæret strafuegnet og idømt en foranstaltningsdom efter straffeloven § 68.

Hun karakteriserer det som et stort problem, når en domsanbragt ikke får den åbenlyst påkrævede behandling, hvad enten det er mod misbrug eller anden skadelig adfærd. Også selv når det ikke er med i dommen som et vilkår.

- Det ville være logisk, om dommen også var medvirkende til, at den pågældende kom ud af misbruget, som ofte ligger til grund for kriminaliteten. Der er jo en meget naturlig forventning om, at det ligger inden for rammerne, når den pågældende bliver erklæret straffri og idømt en anbringelsesdom som også bør fungere som en 'behandlingsdom', siger Anne Birgitte Sturup. Hun mener, at lovens bestemmelser bør matche psykiatrilovens. Ifølge psykiatriloven er det muligt at indlægge og tvangsbehandle, hvis den psykisk syge for eksempel ikke vil tage den vigtige medicin eller har en adfærd, så denne er til fare for sig selv eller andre.

- Det er jo bestemt ikke et nemt regelsæt, der er sat op for domsanbragte eller de, som er med til at forvalte det. Nu er det enten frivilligt eller så er det anbringelse på Koføedsminde, siger Anne Birgitte Sturup.

Et gevaldigt løft til området vil være at tænke i nye institutionsformer, lyder det samstemmende fra de fagfolk, *NDU-nyt* har talt med. Det skal være et sted med mulighed for at låse dørene og lave faste rammer, så dommenes vilkår vil kunne efterleves. Og kvalificeret behandling, der er målrettet gruppen.

Susanne Baymler Bonde siger:

- Det er de færreste kriminelle udviklingshæmmede, der får dom til sikret. Men af de, som oveni har et misbrug, vil det være gavnligt, om der kunne blive oprettet en særlig sikret afdeling for den gruppe. Vi bør heller ikke være afvisende overfor at gøre op med frivilligheden i forhold til behandling. Det er sandsynligt, at kriminaliteten vil fortsætte, hvis den pågældende ikke bliver behandlet for sit misbrug. Derfor bør vi overveje tvang i behandlingen, siger Susanne Baymler Bonde.